

Hoofdstuk 20a. De exegetische van Spreuken 1:1-7.

Het doel van het Bijbelboek Spreuken.

Salomo geeft in Spreuken 1:2-6 vijf redenen aan waarom hij het Bijbelboek Spreuken geschreven heeft. In dit vierde vers bespeuren we de vierde reden van zijn bedoeling met dit boeiende Bijbelboek voor jong en oud.

Spreuken 1:4. Om den slechten kloekzinnigheid te geven, den jongeling wetenschap en bedachtzaamheid,

Citaten vanuit deze studie.

In mijn studie heb ik verschillende keren Spreuken 1:4 geciteerd. Eerder noemde ik de stijlfiguur van de beeldspraak. In het algemeen gebruiken dichters dit literaire genre om op die manier hun boodschap beknopt en met minder woorden dan in proza over te brengen. Dat dit ook het geval is bij een dichterschrift als Spreuken zal duidelijk zijn.

Hoewel Salomo duidelijk laat uitkomen dat zijn onderwijs in dit onderhavige Bijbelboek bedoeld is voor elke man en vrouw hetzij jong of oud en niet voor een speciale categorie en geselecteerd publiek noemt hij in vers 4 toch specifieke groepen namelijk "slechten" en "jongelingen" terwijl hij in de verzen 5-6 "wijzen" noemt. Dat is opmerkelijk en voor de exegetische van belang.

Bij de uitleg van vers 3 wezen we reeds op de chiasmatische structuur van Spreuken 1:2-6.

Verwijsteksten bij de Kanttekeningen.

Uit het geheel van de Kanttekeningen bij de Statenvertaling verwijzen de volgende Bijbelplaatsen naar Spreuken 1:4:

Job 21:27: *'Ziet, ik weet ulieder gedachten, en de boze verdichtselen, waarmede gij tegen mij geweld doet.'* Spreuken 1:22: *'Gij slechten! hoe lang zult gij de slechtigheid beminnen, en de spotters voor zich de spotternij begeren, en de zotten wetenschap haten?'* Spreuken 1:29: *'Daarom, dat zij de wetenschap gehaat hebben, en de vreeze des HEEREN niet hebben verkoren.'* Spreuken 1:32: *'Want de afkering der slechten zal hen doden, en de voorspoed der zotten zal hen verderven.'* Spreuken 2:11: *'Zo zal de bedachtzaamheid over u de wacht houden, de verstandigheid zal u behoeden.'* Spreuken 3:21: *'Mijn zoon! laat ze niet afwijken van uw ogen; bewaar de bestendige wijsheid en bedachtzaamheid.'* Spreuken 5:2: *'Opdat gij alle bedachtzaamheid behoudt, en uw lippen wetenschap bewaren.'* Spreuken 7:7: *'En ik zag onder de slechten; ik merkte onder de jonge gezellen een verstandelozen jongeling.'* Spreuken 8:5: *'Gij slechten! verstaat kloekzinnigheid, en gij zotten! verstaat met het hart.'* Spreuken 8:12: *'Ik, Wijsheid, woon bij de kloekzinnigheid, en vinde de kennis van alle bedachtzaamheid.'* Spreuken 9:4: *'Wie is slecht? Hij kere zich herwaarts! Tot den verstandeloze zegt Zij.'* Spreuken 12:16: *'De toorn des dwazen wordt ten zelve dage bekend; maar die kloekzinnig is, bedekt de schande.'* Spreuken 14:15: *'De slechte gelooft alle woord; maar de kloekzinnige merkt op zijn gang.'* Spreuken 14:17-18: *'Die haastig is tot toorn, zal dwaasheid doen; en een man van schandelijke verdichtselen zal gehaat worden. De slechten erven dwaasheid; maar de kloekzinnigen zullen zich met wetenschap kronen.'* Spreuken 19:25: *'Sla den spotter, zo zal de slechte kloekzinnig worden; en bestraf den verstandige, hij zal wetenschap begrijpen.'* Spreuken 22:3: *'Een kloekzinnig mens ziet het kwaad, en verbergt zich; maar de slechten gaan henen door, en worden gestraft.'* Mattheüs 10:16: *'Ziet, Ik zende u als schapen in het midden der wolven; zijt dan voorzichtig gelijk de slangen, en oprecht gelijk de duiven.'*

Ik heb er de volgende opmerkingen bij: het is exegetisch van belang wat het Hebreeuwse woord voor "slechten" in vers 4 betekent. Want dit woord kan in Spreuken een positieve en een negatieve betekenis hebben zoals blijkt uit de boven geciteerde Bijbelplaatsen. Weliswaar overheerst de negatieve betekenis maar "slechten" worden wel opgewekt om tot de Opperste Wijsheid te komen tot hun eeuwig behoud.

In dit verband is de enige aangehaalde Nieuwtestamentische Bijbelplaats belangrijk want hier legt Christus mijns inziens uit hoe we het woord "slechten" in het Bijbelboek Spreuken hebben te duiden. Bovendien geeft de Statenvertaling dit woord in Psalm 116:6 weer met "eenvoudigen", die door de HEERE worden bewaard. Bovendien zingen we in Psalm 19, vers 4 berijmd: "'t Is Gods getuigenis, dat eeuwig zeker is, en slechten wijsheid leert". En ook daar heeft dit woord

de positieve betekenis van eenvoudigen of onnozelen aan wie de HEERE wijsheid leert. En dat komt weer overeen met de hoofdstukken 1, 8 en 9 van het Bijbelboek Spreuken en met de onderwijzing van Christus in Mattheüs 10:16.

Het is verwarrend dat de Statenvertaling het woord “slechten”, het Hebreeuwse woord פתח, van het verbum פתח “eenvoudig zijn of “onervaren zijn”, ook weergeeft met “eenvoudigen” terwijl er in de grondtekst hetzelfde woord staat zodat het altijd nodig is voor een juiste betekenis de Schrift in de grondtaal te lezen! Bij de uitleg staan we nader stil bij het begrip “kloekzinnigheid”, “jongeling”, “wetenschap” en “bedachtzaamheid”.

Vertalingen en tekstgetuigen.

Ik kom nu op de door mij geraadpleegde vertalingen, eventueel met transcriptie. Want van vertalingen kan men veel leren ten behoeve van de exegese.

Biblia Hebraica	: לַחַת לַפְתָּאִים עֲרֻמָּה לְנֶעַר דְּעֵת וּמִזְמָה:
Transcriptie	l'aat'eeet l'pt'aa'yim 'aar'm'aaah l'en'a'ar d'a'at w'oem'ez'imm'aaah.
Werkvertaling	Om aan eenvoudigen inzicht te geven, aan een jongeling bedachtzaam verstand.
Septuaginta	ἵνα δὲ ἀκάκοις πανουργίαν παιδὶ δὲ νέῳ αἰσθησίῳ τε καὶ ἔννοιαν
Transcriptie	Hina dooi akakois panoupgian paidi de neooi aisthèsin te kai ennoian.
Vertaling	Opdat hij (dat is waarschijnlijk Salomo) aan onschuldigen schrandereid geve en aan een jong kind inzicht van gedachte.
Vulgata	ut detur parvulis astutia adolescenti scientia et intellectus
Vertaling	Opdat aan eenvoudigen slimheid gegeven worde, aan een jong mens (adolescent) wetenschap en inzicht.
Franse vert.	Ils donnent des exemples de bon sens aux ignorants, des connaissances et des sujets de réflexion aux jeunes gens.
Vertaling	Zij (dat zijn waarschijnlijk de spreuken) geven voorbeelden van goed inzicht aan onwetenden, verschillende soorten van kennis en gedachten aan jonge mensen.
Duitse vert.	um Einfältigen Klugheit zu geben, dem jungen Mann Erkenntnis und Besonnenheit.
Vertaling	Om eenvoudigen schrandereid te geven, aan de jonge man kennis en bezonnenheid.
Engelse KJV	To give subtilty to the simple, to the young man knowledge and discretion.
Vertaling	Om scherpzinnigheid te geven aan de eenvoudige, aan de jonge man kennis en onderscheid.
American SV	To give prudence to the simple, To the young man knowledge and discretion.
Vertaling	Om inzicht te geven aan de eenvoudige, aan de jonge man kennis en onderscheid.
Geneva Bible	To giue vnto the simple, sharpnesse of wit, and to the childe knowledge and discretion.
Vertaling	Om aan de eenvoudige scherpheid van geest te geven, en aan het kind kennis en onderscheid.
Statenvertaling	Om den slechten kloekzinnigheid te geven, den jongeling wetenschap en bedachtzaamheid.
Herziene SV	Om aan onverstandigen schrandereid te geven, aan een jongeman kennis en bedachtzaamheid.
Nieuwe Vert.	om de onverstandigen schrandereid, de jongeling kennis en bedachtzaamheid te geven.
Leidse vertaling	om te geven den onervarenen voorzichtigheid, den jeugdigen schrandereid en gevatheid--
Nw. Bijbelvert.	Zij (dat zijn waarschijnlijk de spreuken) vormen het ongeoefende verstand en geven de jeugd kennis en bezonnenheid.
Het Boek	“Ik wil de eenvoudige wijsheid geven”, zei hij (dat is waarschijnlijk Salomo). “En ik wil de jonge mensen waarschuwen voor problemen die zij in hun leven

	ontmoeten.”
Naardense BV	Om aan simplen schrandtheid te geven,- aan een jonge man kennis en bezonnenheid.
Willibrord vert.	Zij (dat zijn waarschijnlijk de spreuken) kunnen de onervarenen vaardigheid geven, de jongeling kennis en voorzichtigheid.

Bij deze vertalingen heb ik de volgende opmerkingen. De Hebreeuwse tekst geeft een meervoudsvorm (pluralis) aan in het eerste zinsdeel (לְפִתְּאִים) en een enkelvoudsvorm (singularis) in het tweede zinsdeel (לְיָנֵר) van vers 4. Dit behoort tot het zogenaamde grammaticaal parallelisme (zie hoofdstuk 10a). Het omgekeerde komt ook voor: een singularis in het eerste zinsdeel en een pluralis in het tweede zinsdeel. Een en ander is belangrijk voor de exegese.

Hoe gaan echter de vertalingen ermee om? De Septuaginta, Vulgata, Duitse vertaling, Statenvertaling, Herziene Statenvertaling, Nieuwe Vertaling, Nieuwe Bijbelvertaling, Naardense Bijbelvertaling en Willibrord vertaling tonen deze wisseling van meervoud en enkelvoud wat dat betreft correct naar het Hebreeuws maar de andere vertalingen doen dat niet. Hebben ze er niet op gelet of niet gezien?

In mijn werkvertaling heb ik het Hebreeuwse woord פִּתְּאִים met “eenvoudigen” weergegeven. Dit woord wordt nogal verschillend vertaald: onschuldigen (Septuaginta); eenvoudigen (Vulgata, Duitse vertaling, Engelse King James, American Standard, Geneva Bible, Het Boek); onwetenden (Franse vertaling); slechten (Statenvertaling); onverstandigen (Herziene Statenvertaling, Nieuwe Vertaling); onervarenen (Leidse Vertaling, Willibrordvertaling); ongeïnteresseerd (Nieuwe Bijbelvertaling); en simplen (Naardense Bijbelvertaling).

Een juiste vertaling van het Hebreeuws is een moeilijke bezigheid en gaat soms meer in de richting van verklaren dan eenvoudig weergeven wat in de tekst staat. Zie mijn opmerking onder “Verwijsteksten bij de Kanttekeningen” op dit punt. Christus spreekt de “armen van geest” – dat zijn mijns inziens deze “eenvoudigen” – zalig en belooft hen het Koninkrijk der hemelen (Mattheüs 5:3).

Ook het woord dat ik vertaald heb met “inzicht” wordt in de diverse vertalingen verschillend weergegeven: slimheid, scherpzinnigheid, scherpheid van geest, inzicht, voorzichtigheid, verstand, wijsheid en vaardigheid. Natuurlijk hangt dit samen hoe de verschillende vertalers het woord “eenvoudigen” opvatten.

Het Hebreeuwse woord voor “jongeling” is een knaap tussen 8 en 20 jaar zoals we kunnen zien bij koning Josia. Hij was 8 jaar toen hij koning werd, 16 jaar en nog een “jongeling” toen hij de HEERE begon te zoeken, en 20 jaar toen hij de reformatiearbeid ter hand nam (zie 2 Kronieken 34:1-3). De vertaling van “jonge man” dekt daarom de betekenis beter dan “kind” of “jeugdige”.

Het Hebreeuwse woord יָנֵר komt in verschillende vertalingen nauwelijks terug.

De Franse vertaling heeft de Hebreeuwse tekst erg vrij weergegeven en zeker niet zoals het ons is overgeleverd. Terwijl in “Het Boek” de parafrase niet of nauwelijks te herkennen is vergeleken met het origineel.

De Franse Vertaling, de Nieuwe Bijbelvertaling en de Willibrordvertaling laten duidelijk merken dat zij het opschrift van Spreuken 1:1 alleen voor dat eerste vers willen laten gelden en niet voor heel het Bijbelboek; vandaar de herhaling van het beginwoord “zij”. Dit doet eigenlijk ook “Het Boek” op een andere manier door “zegt hij” in te voeren. De Septuaginta voegt ook een persoon in: ἵνα δῶ, “opdat hij”, waarschijnlijk Salomo “geve”; en evenzo de Vulgata: “ut detur” maar vanuit het Hebreeuws is dat niet correct omdat de infinitivi, onbepaalde wijzen van het werkwoord, in de verzen 2 en 3 doorlopen in vers 4.

Woordstudie vanuit het Hebreeuws.

We komen nu tot de studie van de diverse Hebreeuwse woorden en hun betekenis in het verband van Spreuken.

לָתֵת

Het woord begint met לָ, lamed als aanduiding van een erop volgende infinitivus constructus in de qalvorm. Ook is er sprake van elisie; immers de eerste consonant hoort zowel bij het verbum als bij de infinitivus constructus. De vocaal

onder ל is een qameets, aanduiding van een lange aa. De tweede consonant is ת, tau, als aanduiding van de infinitivus van het werkwoord נתן, natan. De vocaal onder deze ת is een tsere, aanduiding van een lange ee. De derde en laatste consonant van dit woord is weer een ת. Het accentteken tussen de eerste en de tweede ת van dit woord is een munah en behoort tot de zogenaamde conjunctivi en verbindt de eerste en tweede ת met elkaar. De transcriptie is: l^{aa}t^{ee}t.

De bekende concordantie van Mandelkern geeft 91 Bijbelplaatsen weer voor deze vorm van het verbum die als volgt onderverdeeld zijn over de diverse Bijbelboeken: Genesis (4x); Exodus (7x); Leviticus (2x); Numeri (4x); Deuteronomium (19x); Jozua (7x); Richteren (1x); Ruth (1x); 2 Samuël (1x); 1 Koningen (4x); 2 Koningen (7x); 2 Kronieken (9x); Ezra (1x); Nehemia (3x); Esther (2x); Psalm (3x); Spreuken (1x); Prediker (1x); Jesaja (2x); Jeremia (5x); Ezechiël (6x); Maleachi (1x).

De betekenis van het werkwoord נתן dat in het Oude Testament in alle Bijbelboeken behalve in het Bijbelboek Nahum heel vaak voorkomt en tot de vijf meest voorkomende woorden behoort is naast “stellen” en “maken” voornamelijk “geven” van bijvoorbeeld: genade, wijsheid, geschenken, offers, land ten erve, ten huwelijk enzovoorts. Opvallend is dat tegenover het vele dat God uit genade Zijn volk geeft de mens heel weinig uit dankbaarheid aan zijn God geeft; terwijl dit bij heidense volken juist het tegenovergestelde is volgens het principe: do ut des: ik geef opdat Gij geeft; waarbij de zegen van de afgoden aan mensen afhankelijk zou zijn van hun offergaven aan deze afgoden.

לפתאים

Het woord begint met ל. De vocaal onder deze consonant is een chireq en wordt weergegeven met i. De tweede Hebreeuwse consonant is een פ, pe. Het teken onder deze consonant is een s(j)ewa quiescens als aanduiding van een gesloten lettergreep en wordt niet uitgesproken. De derde consonant is ת met de vocaal qameets daaronder en wordt weergegeven met aa. De vierde consonant is א, alef, en zal oorspronkelijk gegolden hebben als een mater lectionis, een leesmoeder, waardoor de Masoreten te kennen gaven hoe het desbetreffende woord uitgesproken diende te worden. Want de schrijfwijze לפתיים, l'pt^{aa}yy'im, dus zonder א en tweemaal י, komt voor in Spreuken 22:3 alsmede לפתים, l'pt^{aa}y'im, dus zonder א, in Psalm 119:130, Spreuken 1:22 en 32. De vijfde consonant is י, jod, met daaronder een chireq. Het accentteken tussen י en פ, slotmem, is een munah als aanduiding dat י פ bij elkaar horen en in het Hebreeuws aanduiding is van een pluralis of meervoudsuitgang. De zesde consonant is zoals gezegd een פ, slotmem. De transcriptie van dit woord is: l'pt^{aa}y'im.

Het woord betekent: eenvoudig; iemand die gemakkelijk te beïnvloeden is; goedge-
lovig; onbezonnen; onervaren; argeloos (zoals in de Septuaginta); dom; onzinnig; naïef; wie on-
wetend zondigt; wie zichzelf niet beschermen kan. Het woord, zowel singularis als pluralis, komt
volgens Mandelkern naast Spreuken 1:4 voor in Psalm 19:8; 116:6; 119:130; Spreuken 1:22, 32;
7:7; 8:5; 9:4, 6, 13, 16; 14:15, 18; 19:25; 21:11; 22:3; 27:12; Ezechiël 45:20. Het woord in onze
tekst genoemd komt in deze vorm alleen hier voor.

Het valt op dat we dit woord niet minder dan 15 maal in het Bijbelboek Spreuken
aantreffen. Wellicht heeft Salomo met dit woord willen aangeven dat de dwaasheid van het
kwaad juist loert op hen die goedge-
lovig en gemakkelijk te verleiden zijn en geestelijk geen vast
fundament hebben. We moeten bij dit woord in elk geval niet direct denken aan hen die wat hun
verstandelijke vermogens betreft eenvoudig zijn.

ערמה

De eerste consonant is een ע, ayin, met daaronder de vocaal qameets, oor-
spronkelijk een aa, maar door de s(j)ewa onder de ע is het een een gesloten let-
tergreep en is deze qameets een qameets chatoef en spreekt men deze uit als
een o. De tweede consonant is een ר, resj, met daaronder de s(j)ewa quiescens.
De derde consonant is een מ, mem, met daaronder de vocaal qameets, een aa.
Het accent tussen מ en ע is een atnach of kleine versdeler waardoor we weten
dat met dit woord de eerste helft van vers 4 voltooid is. De vierde consonant is
een ה, he. De transcriptie van dit woord is: 'orm^{aa}h.

Het woord wordt in verschillende zin gebruikt. Negatief betekent het: slimheid, sluwheid, list, geslepenheid. Bij de oorlogsvoering gebruikt men list om op die manier de vijanden te overweldigen; zeg maar kriegslist zoals oa. Jozua gebruikte om Ai te veroveren (Jozua 8). Het is opmerkelijk dat we bij het begin van de zondeval lezen dat de slang listiger was dan al het gedierte des velds en dat de duivel juist dit dier gebruikt heeft om Eva te verleiden (Genesis 3:1). In het Hebreuws staat er een vorm van het woord עָרַם, waarvan dit woord עֲרֹמָה is afgeleid.

Positief betekent het woord: voorzichtigheid, wijsheid, inzicht, beleid. Hier zal het in positieve zin bedoeld zijn. We kunnen ons niet voorstellen dat Salomo zijn spreuken bedoeld zou hebben om eenvoudigen sluwheid aan te leren. Volgens Mandelkern komt deze vorm alleen in Spreuken voor: Spreuken 1:4; 8:5, 12. De Statenvertaling geeft het woord weer als “kloekzinnigheid”. Het heeft de betekenis van voorzichtigheid of verstandigheid.

לְנֵעַר

De eerste consonant is ל met daaronder als leesteken een s(j)ewa mobile die men uitspreekt als e. De tweede consonant is נ, nun, met de vocaal patach of a eronder. De derde consonant is ע, ayin, met eveneens de vocaal patach eronder. De vierde consonant is ר, resj. De transcriptie van het woord is: l^en^ar.

De betekenis van dit woord is: onrijpe, onmondige en onzelfstandige knaap; jongeling; jongen (ontwend aan de moedermelk); jongeman (tot z'n 20ste of 30ste levensjaar); jeugdige ((Ismaël, Izaäk, Jozef (17 jaar oud)); volgeling; huisknecht; discipel; jong kind (3 maanden oud zoals Mozes); pasgeborene (nog gevoed met moedermelk). Koning Josia was ook een נֵעַר zoals we boven hebben geschreven. Het is in deze vorm een mannelijk woord enkelvoud zonder lidwoord en staat parallel met “eenvoudigen” eveneens zonder lidwoord in het eerste zinsdeel van dit vers terwijl daar het meervoud wordt gebruikt.

De vorm van het woord komt alleen hier voor. Elders in Spreuken komt dit woord in een andere vorm voor (Spreuken 7:7; 20:11; 22:6, 15; 23:13; 29:15). In deze Bijbelplaatsen is met dit woord een jongen bedoeld. In Spreuken 7:7 wordt het onverstand van de jongen benadrukt en in Spreuken 29:15 wordt duidelijk gemaakt dat een kind dat aan zichzelf wordt overgelaten zijn moeder beschaamt. Een zaak waar in de opvoeding van het gezin rekening mee dient te worden gehouden.

דָּעַת

De eerste consonant van dit woord is ד, dalet. In deze ד zien we een punt. Dit is de zogenaamde dages lene die niet wordt uitgesproken en voorkomt in de Hebreuwse letters ב, ג, ד, כ, פ en ת om duidelijk te maken dat deze letters hard moeten worden uitgesproken en niet onder aramese invloed zacht of gespiran-tiseerd. Onder ד staat als vocaal een patach of een korte a. Het accentteken dat erna komt is een munah als aanduiding dat deze letter en volgende er echt bij horen. De tweede consonant is ע, ayin, met als vocaal weer de patach. De derde consonant van dit woord is ת, tau. De transcriptie van dit woord is: d^at.

Voor de betekenis van dit woord verwijzen we naar de woordstudie bij Spreuken 1:2 waar we dit woord reeds hebben besproken (pag. 160-161). Het is een vrouwelijk woord enkelvoud. Hier betekent het zoveel als: verstand en wetenschap die God aan mensen leert of die mensen weigeren van Hem te leren. Het komt als zodanig 38x voor in Spreuken, namelijk 1:4, 7, 22, 29; 2:6, 10-11; 4:1; 5:2; 8:9, 12; 9:10; 10:14; 11:9; 12:1, 23; 13:16; 14:6-8, 18; 15:2, 7, 14; 17:27; 18:15; 19:2, 25, 27; 20:15; 21:11; 22:12; 23:12; 24:3-5; 29:7; 30:3.

וּמִזְמָרָה:

De eerste consonant van dit woord is ו, waw. Er staat een vocaal in het midden, een sjureq die men uitspreekt als oe terwijl de ו niet wordt uitgesproken. De tweede consonant is מ, mem. Het teken onder de m is een s(j)ewa mobile als teken van een toonloze e. De derde consonant is ז, zayin, terwijl de vocaal eronder een chireq of een i klank is. De vierde consonant is מ. De punt in deze consonant is een verdubbelingspunt, de zogenaamde dages forte. De vocaal eronder is een qameets of een lange aa. Het schriftteken er naast is de zogenaamde silluq dat steeds aan het einde van een vers staat en gevolgd wordt door een sof pasuq, een : of een pauza teken. De vijfde consonant is ה, he,

waardoor het woord een religieus karakter draagt. De transcriptie van dit woord is: w^{oe}m^{ez}'imm^{ah}.

De betekenis van dit vrouwelijke woord enkelvoud is: plan; bedoeling, voornemen; oordeelkundigheid, onderscheid; bedachtzaamheid; overleg, beleid. In mijn werkvertaling heb ik het weergegeven met bedachtzaam verstand. Het woord komt van het werkwoord יָמַד (vandaar de verdubbelingspunt in de ם) dat de betekenis heeft van overwegen en bezinnen en dan met die bezinning iets doen; zowel ten goede als ten kwade. In dit geval geeft het woord aan dat dit plan of dit bedenken van God komt Die persoonlijk tot iemand spreekt. Deze vorm van dit woord komt alleen in onze tekst en in Spreuken 3:21 voor; alle twee dus in het Spreukenboek. Vergelijk ook Spreuken 2:10-11; 5:2; 8:12 waar dit woord gebruikt wordt samen met het woord wijsheid.

De schat aan Schriftuurlijke kennis.

Bij Spreuken 1:4 zijn onderstaande teksten van belang:

Psalm 19:8. *'De wet des HEEREN is volmaakt, bekerende de ziel; de getuigenis des HEEREN is gewis, den slechten wijsheid gevende.'*

Psalm 34:12. *'Lamed. Komt, gij, kinderen! hoort naar mij! ik zal u des HEEREN vreeze leren.'*

Psalm 119:9. *'Beth. Waarmede zal de jongeling zijn pad zuiver houden? Als hij dat houdt naar Uw woord.'*

Psalm 119:98-100. *'Zij (Gods wet) maakt mij door Uw geboden wijzer, dan mijn vijanden zijn, want zij is in eeuwigheid bij mij. Ik ben verstandiger dan al mijn leraars, omdat Uw getuigenissen mijn betrachtting zijn. Ik ben voorzichtiger dan de ouden, omdat ik Uw bevelen be waard heb.'*

Psalm 119:130. *'De opening Uwer woorden geeft licht, de slechten verstandig makende.'*

Spreuken 1:22-23. *'Gij slechten! hoe lang zult gij de slechtigheid beminnen, en de spotters voor zich de spotternij begeren, en de zotten wetenschap haten? Keert u tot Mijn bestraffing; ziet, Ik zal Mijn Geest ulieden overvloediglijk uitstorten; Ik zal Mijn woorden u bekend maken.'*

Spreuken 7:7-24. *'En ik zag onder de slechten; ik merkte onder de jonge gezellen een verstandelozen jongeling; Voorbijgaande op de straat, nevens haar hoek, en hij trad op den weg van haar huis. In de schemering, in den avond des daags, in den zwarten nacht en de donkerheid; En ziet, een vrouw ontmoette hem in hoerenversiersel, en met het hart op haar hoede; Deze was woelachtig en wederstrevig, haar voeten bleven in haar huis niet; Nu buiten, dan op de straten zijnde, en bij alle hoeken loerende; En zij greep hem aan, en kuste hem; zij sterkte haar aangezicht, en zeide tot hem: Dankoffers zijn bij mij, ik heb heden mijn geloften betaald; Daarom ben ik uitgegaan u tegemoet, om uw aangezicht naarstiglijk te zoeken, en ik heb u gevonden. Ik heb mijn bedstede met tapijtsieraad toegemaakt, met uitgehouwen werken, met fijn linnen van Egypte; Ik heb mijn leger met mirre, aloë en kaneel welriekende gemaakt; Kom, laat ons dronken worden van minnen tot den morgen toe; laat ons ons vrolijk maken in grote liefde. Want de man is niet in zijn huis, hij is een verren weg getogen; Hij heeft een bundel gelds in zijn hand genomen; ten bestemden dage zal hij naar zijn huis komen. Zij bewoog hem door de veelheid van haar onderricht, zij dreef hem aan door het gevele harer lippen. Hij ging haar straks achterna, gelijk een os ter slachting gaat, en gelijk een dwaas tot de tuchtiging der boeien. Totdat hem de pijl zijn lever doorsneed; gelijk een vogel zich haast naar den strik, en niet weet, dat dezelve tegen zijn leven is. Nu dan, kinderen, hoort naar mij, en luistert naar de redenen mijns monds.'*

Spreuken 8:5. *'Gij slechten! verstaat kloekzinnigheid, en gij zotten! verstaat met het hart.'*

Spreuken 8:17. *'Ik heb lief, die Mij liefhebben; en die Mij vroeg zoeken, zullen Mij vinden.'*

Spreuken 8:32. *'Nu dan, kinderen! hoort naar Mij; want welgelukzalig zijn zij, die Mijn wegen bewaren.'*

Spreuken 9:4-6. *'Wie is slecht? Hij kere zich herwaarts! Tot den verstandeloze zegt Zij: Komt, eet van Mijn brood, en drinkt van den wijn, dien Ik gemengd heb. Verlaat de slechtigheden, en leeft; en treedt in den weg des verstands.'*

Prediker 11:9-10. *'Verblijd u, o jongeling! in uw jeugd, en laat uw hart zich vermaken in de dagen uwer jongelingschap, en wandel in de wegen uws harten, en in de aanschouwingen uwer ogen; maar weet, dat God, om al deze dingen, u zal doen komen voor het gericht. Zo doe dan de toornigheid wijken van uw hart, en doe het kwade weg van uw vlees, want de jeugd, en de jonkheid is ijdelheid.'*

Prediker 12:1. *'En gedenk aan uw Schepper in de dagen uwer jongelingschap, eer dat de kwade dagen komen, en de jaren naderen, van dewelke gij zeggen zult: Ik heb geen lust in de-zelve.'*

Jesaja 35:8. *'En aldaar zal een verheven baan, en een weg zijn, welke de heilige weg zal genaamd worden; de onreine zal er niet doorgaan, maar hij zal voor deze zijn; die dezen weg wandelt, zelfs de dwazen zullen niet dwalen.'*

2 Timotheüs 2:22. *'Maar vlied de begeerlijkheden der jonkheid; en jaag naar rechtvaardigheid, geloof, liefde, vrede, met degenen, die den HEERE aanroepen uit een rein hart.'*

Titus 2:6. *'Vermaan den jongen mannen insgelijks, dat zij matig zijn.'*

Wie deze bovengenoemde plaatsen op zich laat inwerken, merkt dat het Bijbelboek Spreuken niet alleen een boek is voor oude mensen maar bovenal voor jongeren en dat Salomo juist met het oog op hen deze spreuken geschreven heeft. Tevens merken we ook dat de apostel in zijn vermanende brieven aan de gemeenten en aan zijn medewerkers op het onderwijs van Salomo heeft teruggegrepen.

Uitleg.

In het licht van bovenstaande aantekeningen blijkt duidelijk dat het onderwijs in het Bijbelboek Spreuken niet alleen bestemd is voor een enkel persoon maar ook voor groepen van mensen; en omgekeerd. Salomo heeft elke man en vrouw op het oog naast elke jongen of meisje alsmede elke oudere en jongere. Dat laat hij in dit vers duidelijk uitkomen. De פְּתָאִים (pluralis) worden genoemd naast de נֶעֱר (singularis) terwijl hij in vers 6 uitdrukkelijk de חֲכָמִים, de wijzen, noemt (pluralis).

Deze wisseling van meervoud in het ene versdeel en enkelvoud in het tweede versdeel, grammaticaal parallellisme, komt ook voor in Spreuken 14:33; 18:15; 29:27. De Targum en Peschitta lezen in tegenstelling tot de Septuaginta wel een meervoud in het tweede zinsdeel en hebben deze beide versdelen aan elkaar gelijk gemaakt. In elk geval onderstreept dit grammaticaal parallellisme voor ons dat Salomo niemand van zijn onderwijs uitsluit tenzij iemand willens en wetens dit onderwijs in zijn dwaasheid veracht.

Dat dit van belang is voor de prediking van het Woord is een open deur. De Canones onderstrepen dit gegeven heel duidelijk. *Voorts is de belofte van het Evangelie, dat ieder, die in de gekruisigde Christus gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe, welke belofte aan alle volken en mensen, tot wie God naar Zijn welbehagen Zijn Evangelie zendt, zonder onderscheid moet verkondigd en voorgesteld worden, met bevel van bekering en geloof. Doch dat velen, door het Evangelie geroepen, zich niet bekeren, noch in Christus geloven, maar in ongeloof vergaan, dat geschiedt niet door gebrek of ongenoegzaamheid van de offerande van Christus, aan het kruis geofferd, maar door hun eigen schuld.* (Leerregels, II, 5-6) Ik kan me niet aan de indruk onttrekken dat onze Dordtse vaders dit onderwijs ook uit Spreuken hebben begrepen.

Het is goed erop te letten dat het geven van inzicht aan eenvoudigen en bedachtzaam verstand aan een jongeling een vrij genadegeschenk is van God al gebruikt de HEERE er de spreuken van Salomo voor. Daar wijst het woord נָתַן op. Inzicht en bedachtzaam verstand worden niet geschonken omdat er in eenvoudigen of in een jongeling iets is waardoor God geroepen zou zijn om aan hen inzicht en bedachtzaam verstand te geven.

Hij is vanuit Zichzelf met innerlijke ontferming bewogen. Hij neemt redenen uit Zichzelf vanwege Zijn eeuwig genadeverbond. Daarbij gaat Hij voorbij aan hen die zich op hun eigen inzicht en verstand laten voorstaan. Zo heeft Christus het Evangelie verkondigd. Voor wijzen en verstandigen was het verborgen maar het wordt aan kleine kinderen geopenbaard (Mattheüs 11:19b, 25). Zo hebben de apostelen gepreekt (o.a. 1 Korinthe 1:17-31). Dat is de prediking van vandaag. Althans dat zou het moeten zijn!

Ten aanzien van het begrip van פְּתָאִים voor wie Salomo zijn spreuken bestemd heeft, is het van belang dit woord in de Hebreeuwse grondtekst in alle Bijbelplaatsen waar dit voorkomt te

lezen en te begrijpen. Want het betekent zeker niet altijd “slechten” zoals onze Statenvertaling weergeeft. Het woord kan zowel positief als negatief geduid worden. Naar mijn mening is het in vers 4 positief bedoeld en in vers 22 negatief hoewel in dit laatste vers deze “slechten”, mannen en vrouwen, worden opgewekt tot de Opperste Wijsheid te komen net als in Spreuken 8:5 en 9:4. Want als ze werkelijk naar de stem van de Opperste Wijsheid luisteren, is er voor deze “slechten”, naïevelingen die echter leerbaar zijn, alle verwachting.

Immers, het is uiterst noodzakelijk dat zulke פְּתָאִים het onderscheid kennen tussen waarheid en leugen. Dat was de raad die Paulus de Filippensen gaf in Filippensen 1:10 waar hij zegt: *‘opdat gij beproeft de dingen, die daarvan verschillen, opdat gij oprecht zijt, en zonder aanstoot te geven, tot den dag van Christus’*. Vergelijk ook diezelfde raad aan de Thessalonicensen in 1 Thessalonicensen 5:21. Tevens is het voor hen nodig om bewaard te worden voor allerlei valse leraars. David bidt er om in Psalm 17:4.

Ook de Vroege Kerk had last van dergelijke valse leraars (zogenaamde gnostici) waarom de apostel Johannes de Kerk vermaant: *‘Geliefden, geloof niet een iegelijken geest, maar beproeft de geesten, of zij uit God zijn; want vele valse profeten zijn uitgegaan in de wereld’* (1 Johannes 4:1). En daartoe is nodig de Schrift dagelijks te onderzoeken, zie Handelingen 17:11. Wie naar deze regel en in dit geloof wandelt zal de tegensprekers kunnen weerleggen (Titus 1:9 en 2:8). Zo heeft ook Christus gehandeld met Sadduceën en Farizeën die Hem tegenstonden (Mattheüs 22:15-46).

De vertaling die de betekenis van פְּתָאִים het meest dekt, is naar mijn mening het woord “eenvoudigen”; indien we dit begrip tenminste niet uitsluitend opvatten als mensen met een laag niveau van verstand in de zin van “simpel”, “onnozel” en “dom”. In Psalm 116:6 bewaart de HEERE eenvoudigen (פְּתָאִים staat er in het Hebreeuws!) en in Psalm 19:8 geeft het getuigenis des HEEREN aan deze “slechten” (פְּתָאִים staat er in het Hebreeuws!) wijsheid. Misschien hebben deze “eenvoudigen” nooit gelegenheid gehad om inzicht te krijgen. Of ze zijn er door hun ouders en door leraars op school niet in onderwezen.

Christus verkiest uit deze פְּתָאִים Zijn discipelen en apostelen (Mattheüs 10:16) en spreekt פְּתָאִים zalig die Hij in Mattheüs 5:3 “armen van geest” noemt en aan wie Hij het Koninkrijk der hemelen belooft. Zalig wie eenvoudig let op de trouwe zorg die de HEERE door Zijn Woord en Geest op alle mogelijke manier aan zijn ziel besteedt. Zie ook Mattheüs 18:2-3, Jakobus 4:6, 1 Petrus 2:2 en 5:5 als een hemels medicijn tegen trotsheid en hoogmoed. God geeft Zijn eer niet aan een ander (Jesaja 42:8).

Aan zulke פְּתָאִים schenkt God via Salomo’s spreuken עֲרֻמָּה. Wat betekent dit woord? Onder verwijzing naar de woordstudie over dit woord kan het zowel negatief (in andere Bijbelboeken behalve Spreuken) als positief (alleen in het Bijbelboek Spreuken) bedoeld worden en moet dit gelezen worden in verband met de begrippen recht, gerechtigheid en eerlijkheid in vers 3b. Negatief betekent dit woord “slimheid”, “list” of “sluwheid”. De slang nu was listiger dan al het gedierte van het veld (Genesis 3:1). Jozua gebruikte krijgslist om Ai te veroveren op bevel van God (Jozua 8:1-18). De Filistijnen probeerden de naïeve bruid van Simson te overreden om door list achter Simsons geheim te komen (Richteren 14:15).

In onze tekst wordt het woord positief bedoeld en betekent het “inzicht”, “beleid”, “verstand”; en wel dat inzicht dat gestempeld is door de vreeze des HEEREN. De spreuken van Salomo dienen ertoe om aan eenvoudigen inzicht te geven dat ze daardoor van deze spreuken persoonlijk en in hun dagelijks leven een juist gebruik maken. Hebben wij niet allen dat inzicht nodig? We stellen ons wat dat betreft toch niet boven anderen? Zie Romeinen 16:18. We kunnen van eenvoudigen op wie wij wellicht neerzien veel leren om oprecht en eerlijk in alle afhankelijkheid dagelijks onze God te zoeken. Is dat niet het leiden van een vroom en Godzalig leven?

Wie van ons heeft geen bedachtzaam verstand nodig om bewaard te worden voor de grote bedrieger en zijn agenten die ons elke dag omringen? Deze spreuken onderwijst eenvoudigen niet alleen maar **geeft** hen ook inzicht en wijsheid. Als die genade door de Heilige Geest bezit genomen heeft van ons hart zijn we wijs in de kennis van Gods wegen. We dienen dan wel door die zelfde genade te ondervinden dat wij “eenvoudig” zijn en van onszelf aan de kennis van Gods wegen geen lust hebben. Indien iemand wijs is in de dingen van de wereld, laat hij dwaas worden, opdat hij werkelijk wijs mag worden. “Profeten prediken alleen wijsheid aan de mensen, maar Christus predikt de mensen wijs” (I. Ambrosius, pag. 328).

Een נער is een jongeman tot circa 20 à 30 jaar zoals blijkt uit het voorbeeld van koning Josia uit 2 Kronieken 34:1-3. Spreuken is een bijbels jeugdboek. Zo jong kunnen we niet zijn of we zijn bij de HEERE welkom. Denk aan Ismaël (Genesis 21:12), Jozef (Genesis 37:2), Mozes (Exodus 2:6), Jozua (Exodus 33:11) Samuël (1 Samuël 1:24), David (1 Samuël 17:33), Jeremia (Jeremia 1:6) Daniël (Daniël 1:4), Timotheüs (2 Timotheüs 3:15) en zo vele anderen die in vroege Godsvrucht de HEERE zochten en niet beschaamd werden. Al moeten we ons er niet op verkijken want een נער kan ook iemand van meer dan 40 jaar oud zijn zoals we lezen van Rehabeam (1 Koningen 14:21), maar vroege Godsvrucht bewaart voor veel zonden en geeft ook in de tienerleeftijd een teer en aangebonden leven aan Gods genadetroon. In 1 Koningen 3:7 noemt Salomo zichzelf een נער maar belijdt daarmee zijn onrijpheid en gebrek aan ervaring omdat hij niet weet uit te gaan of in te gaan. De Opperste Wijsheid verklaart in Spreuken 8:17b: *'Die Mij vroeg zoeken, zullen Mij vinden.'* Maar deze Opperste Wijsheid slaat ook ouders niet over (Spreuken 13:24; 19:18; 22:6, 15; 23:13-14).

Wat het woord דעת betreft dat in de Statenvertaling vertaald is met "wetenschap" verwijzen we naar wat we eerder bij onze uitleg van vers 2 hebben gesteld. Het heeft een veel diepere betekenis dan alleen een zekere intellectuele kennis. Daarom acht ik het woord "wetenschap" niet zo gelukkig gekozen omdat dit bij ons de waarde heeft van verstandelijke kennis die je op de universiteit leert.

Alleen God leert deze wetenschap gepaard met bevindelijke omgang aan de troon der genade (Psalm 94:10 en Jeremia 22:16). In elk geval is דעת die geestelijke wetenschap die je op je knieën leert als je zondaar wordt voor God en Hem leert kennen in de verborgen omgang voor Zijn aangezicht zowel in jouw schuld als in Zijn genade. In mijn werkvertaling heb ik dit woord samengetrokken – mede door de tekstuele verbinding weergegeven met de Hebreeuwse letter ו - met het woord dat erop volgt en weergegeven als "bedachtzaam verstand".

Theologen zijn, goed verstaan, van God geleerden die hun kennis gekregen hebben op hun knieën voor Gods aangezicht en niet uit hun boeken; al zijn goede en Godvruchtige boeken terdege van belang om deze kennis te ondersteunen. Salomo richt zich hier bovenal tot de jonge man. Aan de ingang van de school van Plato staat: niemand mag binnenkomen die geen meetkundige is.

Hoe totaal verschillend is het opschrift aan de ingang van de school van Salomo: vrije toegang voor onwetenden, eenvoudigen, dwazen en jongeren! Je moet jouw ongeremde harts-tocht niet verspillen en jouw geest niet laten beïnvloeden door de wereldse waan van de dag. Je hebt steviger, op Gods Woord gegronde, basisprincipes nodig om je geest en gedrag daarop te bouwen! En dat vind je in דעת מזומה, het bedachtzaam verstand waarvan vers 4 spreekt. Het is een godsdienst die niet gebaseerd is op verbeelding of gevoel maar op de gedegen praktische kracht van de waarheid van de Schrift.

Het laatste woord van onze tekst is immers het woord מזומה dat in de Statenvertaling weergegeven wordt met bedachtzaamheid. Hoewel dit woord zowel positief als negatief kan worden geduid heeft het de betekenis van overwegen en bezinnen zodat "bedachtzaamheid" een goede vertaling is. Je gaat niet aan de slag zonder over een bepaalde zaak na te denken. Er zit een plan achter. Je doet de dingen met beleid. Je beziet de zaak van alle kanten en neemt dan een beslissing en gaat daarna over tot een bepaalde handeling.

De grote vraag is echter waar mensen hun bezinning op baseren. Daarom schreef ik dat dit woord positief en negatief geduid kan worden. Want mensen kunnen met overleg te werk gaan om de zonde in al z'n gruwelijkheid te bedrijven. We spreken van "moord met voorbedachten rade". De Tweede Wereldoorlog begon met allerlei overwegingen ten kwade. Er zat een totaal verkeerd beleid achter; met name jegens het joodse volk, zigeuners en gehandicapten. Tegen al deze soort duivelse overwegingen ten kwade wil Salomo in ernstige mate waarschuwen. Je kunt daarmee alleen zeker zijn van de toorn van God.

In onze tekst is het woord echter positief bedoeld. Je laat je beleid bepalen door de HEERE. Daar wijst ook de uitgang ה op aan het einde van dit woord. Daar ziet iets van God in. Vergelijk wat ik daar elders over heb geschreven. Dit beleid, overweging en bedenken is van God afkomstig Die persoonlijk tot mensenkinderen spreekt. Wie zijn of haar leven ook in de praktijk van alle dag door God en door Zijn Woord laat bepalen, zal zeker zegen ondervinden al gaat Gods weg ook langs afgronden en ravijnen.

Toepassing.

De twee sleutelwoorden in dit vers is “geven” en “bezinnen”. In het voorafgaande hebben we er de nadruk op gelegd zodat we er nu niet meer breedvoerig op in hoeven te gaan. Aan “eenvoudigen” geeft God “inzicht” en aan “jongelingen” “bedachtzaam verstand”. God geeft. Het is Gods eeuwig welbehagen aan mensenkinderen genade te schenken; wie deze mensenkinderen ook maar zijn. En al wat God geeft, is goed en volmaakt, want alle goede gave en alle volmaakte gift komt bij Hem vandaan (Jakobus 1:17).

Het valt immers op dat we alle woorden in vers 4 in dubbele zin kunnen verstaan ten goede en ten kwade. Het woord פְּתוּאִים bijvoorbeeld, “eenvoudigen”. In een verkeerde zin opgevat kunnen dat mensen zijn die zich gemakkelijk laten bedriegen en verleiden en niet weten wat ze doen terwijl ze zich verheugen in hun onwetendheid zoals Nabal, de spreekwoordelijke onnozele dwaas (1 Samuël 25:2-39). Daarop wijst ook het Griekse woord ἀκακός in de Septuaginta dat zoveel betekent als slecht, onnozel en eenvoudig. De apostel zegt duidelijk dat *‘de natuurlijke mens niet begrijpt de dingen, die des Geestes Gods zijn; want zij zijn hun dwaasheid, en hij kan ze niet verstaan, omdat zij geestelijk onderscheiden worden.’* (1 Korinthe 2:14)

Ook het woord עֲרֻמָּה dat we hebben weergegeven met “inzicht” kan in het Oude Testament zowel in malam partem als in bonam partem worden gebruikt; in verkeerde zin zoals in Job, *‘Hij vangt de wijzen in hun arglistigheid; dat de raad der verdraaiden gestort wordt’* (Job 5:13) en in goede zin zoals in Spreuken 8, *‘Ik, Wijsheid, woon bij de kloekzinnigheid, en vinde de kennis van alle bedachtzaamheid’* (vers 12). God maakt dat de dingen die mensen willen niet gebeuren en de dingen die mensen niet willen wel gebeuren zoals de dagelijkse ervaring leert.

Ook de woorden נָעַר en מְזוּמָּה kunnen in de Bijbel zowel ten kwade als ten goede worden gebruikt (Psalm 10:4; 37:25; Spreuken 14:17; 25:8; Hebreë 5:13). Maar alle woorden עֲרֻמָּה, פְּתוּאִים, נָעַר en מְזוּמָּה worden in onze tekst in goede zin gebezigd omdat het onmogelijk is dat de HEERE uit genade aan eenvoudigen en jongeren sluwheid en dwaasheid zou geven om daarmee moedwillig en met kwade opzet slechtheid te bedenken om zichzelf en anderen te vernietigen; dat zou niet het werk van God maar van satan zelf zijn!

Doordat de HEERE aan eenvoudigen verstand of kloekzinnigheid schenkt, brengt de Heilige Geest zo’n eenvoudig mens, jong of oud, ertoe om zijn gangen op te merken en nederig te handelen om het kwaad te mijden. Om de dagelijkse zaken zoals die zich aan hem voordoen te zien in Bijbels licht, dat wil zeggen: zoals ze werkelijk zijn. Want een dwaas weet niet wat hij doet.

Maar een eenvoudige aan wie de Heilige Geest verstand schenkt, is in zijn dagelijkse levenspraktijk in biddende afhankelijkheid wijs, voorzichtig, wakker, aandachtig en let erop om in voor- en tegenspoed de HEERE te behagen; voorzichtig als de slangen en oprecht als de duiven. Christus en de apostelen bevelen dit aan. Door het ijverig lezen in de Heilige Schrift en in het bijzonder in het Bijbelboek Spreuken leren we hoe wij voorzichtig moeten omgaan met de arglistige kinderen van deze wereld en hoe wij de strikken van wereld en duivel kunnen ontgaan.

Daarbij is bezinning voor Gods aangezicht noodzakelijk. Niet alleen voor de eenvoudige maar ook voor de jonge man die soms zo her- en derwaarts kan worden geslingerd. Door het onderwijs in Gods Woord en in Spreuken leert hij door de Heilige Geest om zijn leven in te richten tot Gods eer. Zo leert hij bedachtzaam verstand waardoor hij de zaken die hem hier geleerd worden met wijsheid en rijp beraad weet te overdenken en te onderscheiden wat strekt tot Gods eer en tot heil van zijn naaste.

Salomo heeft zijn spreuken naast eenvoudigen ook opgedragen aan jongeren. Laten zij ze dan ook met aandacht bestuderen! Het komende geslacht in het bijzonder moet hij van goede raad voorzien en richting geven niet alleen om goede dingen te doen maar ook om de goede dingen goed te doen. Als zij Salomo als leraar aanvaardden, spreekt hij tot hen met de teerheid als van een vader en geeft hen bedachtzaam verstand in zijn onderwijs. Jan en Alleman kan in dit onderwijs niet verdwalen.

Zij ondervinden hiervan het meeste nut die hun eigen onkunde gevoelen en weten dat ze daarom dit onderwijs zo nodig hebben. Vanzelfsprekend zijn deze spreuken ook voor wijzen die eveneens hun eigen onkunde als schuld leren belijden tot lering en onderwijs. Het is geenszins de bedoeling van Salomo om wetenschap en geleerdheid te verachten alsof alleen domheid alles is in de godsdienst; integendeel. Daar wijst ook het volgende vers op. Want wie werkelijk wijs is, vindt

De vreeze des HEEREN is het beginsel der Wijsheid. Hoofdstuk 20a.

in het Bijbelboek Spreuken door de Heilige Geest meer dan goud voor zijn dagelijks leven en zal in wijsheid toenemen.